

Ουτοπία στην πόλη μου

ΣΧΟΛΕΙΟ, ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ

15–18 ετών, 3 ώρες, 3-4 διδακτικές ενότητες

Χάρτης εγκεφάλου, κολλάζ έμπνευσης (mood board)

κοινωνία, κοινότητα, ενεργή συμμετοχή του πολίτη στα κοινά, σχεδιασμός, πνεύμα της ουτοπίας, Ο Νέος Άνθρωπος, το Μπάουχαους στην πόλη μου

ΑΠΑΙΤΟΥΜΕΝΑ ΥΛΙΚΑ

Αυτοκόλλητα χαρτάκια σημειώσεων (post-it) ή στρογγυλές κάρτες υπόμνησης σε διάφορα χρώματα και μεγέθη, χαρτί για flipchart (χαρτοπίνακα), μαρκαδόρος, χαρτί DIN a3, στίλο, κόλλες στικ, κομμάτια ύφασμα και χαρτιά σε διάφορα χρώματα και ποικίλης υφής, περιοδικά για χαρτοκοπτική, χορτάρια και φύλλα (φυτών)

ΟΔΗΓΙΕΣ

Σε αυτή την ενότητα οι συμμετέχοντες θα ασχοληθούν με τις κοινωνικοπολιτικές πτυχές του Μπάουχαους και με το πνεύμα της ουτοπίας. Τι εμπεριείχε η ιδέα του «Νέου Ανθρώπου»; Πώς εκδηλωνόταν η ουτοπική βούληση των εκπροσώπων του κινήματος να διαμορφώσουν αισθητικά διαδικασίες της ζωής και άρα την κοινωνία στο σύνολό της; Έπειτα από μία κατάταξη στη σύγχρονη ιστορία, οι συμμετέχοντες θα εξετάσουν κριτικά μεμονωμένα παραδείγματα υλοποιημένων εγχειρημάτων ανέγερσης κατοικιών και οικισμών. Ποιοι στόχοι, ποιες ιδέες και ποιες ουτοπίες μπόρεσαν να γίνουν πραγματικότητα; Ποιες παρέμειναν ουτοπίες και απέτυχαν στην υλοποίησή τους; Μετά την εισαγωγή στη θεματολογία, οι συμμετέχοντες θα λάβουν οδηγίες ώστε να μεταφέρουν τις ιδέες του βελτιστοποιημένου χώρου κατοικίας και διαβίωσης στη σημερινή καθημερινότητα και τη δική τους πόλη. Τι θέλω να αλλάξω στην πόλη μου, στο περιβάλλον μου; Τι μπορώ να αλλάξω εγώ μέσω της διαμόρφωσης του περιβάλλοντός μου; Πώς επιδρούν τα χρώματα, η φόρμα και το υλικό; Τι διαθέσεις δημιουργούν;

Βήμα 1: Αρχικά, θα γίνει στους συμμετέχοντες μια εισαγωγή στην ίδρυση του Μπάουχαους, μια κατάταξη στη σύγχρονη εποχή, θα παρουσιαστούν οι συνέπειες του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου, καθώς και οι αξιώσεις του Βάλτερ Γκρόπιους όσον αφορά την εκπαίδευση.

Βήμα 2: Στη συνέχεια, θα φωτίσουμε κριτικά την έννοια του «Νέου Ανθρώπου», θα εξηγήσουμε τους στόχους και τις αρχές της πειραματικής εκπαίδευσης στη Σχολή Μπάουχαους και θα εξετάσουμε συγκεκριμένα παραδείγματα (τα καθίσματα του Μαρσέλ Μπρόιερ, τους οικισμούς του Βάλτερ Γκρόπιους). Εκπληρώνουν τα αντικείμενα και τα κτίρια τις ιδέες της ουτοπίας του Νέου Ανθρώπου;

Βήμα 3: Στο βήμα αυτό, θα ζητηθεί από τους συμμετέχοντες να εξετάσουν σε μικρές ομάδες το καθημερινό τους περιβάλλον και να βρουν συγκεκριμένα μέρη ή χώρους που θα σχεδίαζαν διαφορετικά προκειμένου να κάνουν πραγματικότητα την ιδανική διαβίωση έτσι όπως τη φαντάζονται οι ίδιοι. Αυτό μπορεί να είναι ένας δημόσιος χώρος, το σχολικό προαύλιο, ένα μέρος στη γειτονιά τους, η κοινόχρηστη αυλή της πολυκατοικίας τους, ένα γήπεδο, μια παιδική χαρά ή και ένας συγκεκριμένος χώρος κατοικίας ή η σχολική τάξη.

Βήμα 4: Αφού βρεθεί ένα παράδειγμα, οι συμμετέχοντες θα φτιάξουν ένα χάρτη εγκεφάλου (mind map). Κάθε ομάδα θα πάρει ένα μεγάλο κομμάτι χαρτί για χαρτοπίνακα (flipchart) και μερικές στρογγυλές χρωματιστές κάρτες ή post-it, για να φτιάξει το χάρτη εγκεφάλου. Πρώτα απ' όλα, πρέπει να δοθεί μια ονομασία στο μέρος, που θα γραφτεί σε μια χρωματιστή κάρτα και θα κολληθεί στο κέντρο του χαρτιού.

Βήμα 5: Έπειτα, σε μικρότερες κάρτες ή post-it θα σημειωθούν πτυχές που θα ήταν σημαντικές, ώστε να περιγραφεί η ιδανική κατάσταση. Μπορεί να είναι μεμονωμένες έννοιες και λέξεις-κλειδιά ή πλήρως διατυπωμένες περιγραφές. Στο βήμα αυτό θα πρέπει να σημειωθούν αρχικά εντελώς ελεύθερα και χωρίς περιορισμούς όλες οι ιδέες και τα όνειρα που θα μπορούσαν, στην ιδανική περίπτωση, να πραγματοποιηθούν σε αυτό το μέρος. Πτυχές που αφορούν την κοινωνία, την κοινότητα και την οικολογία πρέπει να ληφθούν εξίσου υπόψη όπως και τα πολύ προσωπικά ενδιαφέροντα. Δεν έχει σημασία, σε αυτό το στάδιο, αν οι ιδέες θα παραμείνουν στη σφαίρα της ουτοπίας ή αν μπορούν να γίνουν πραγματικότητα. Οι κάρτες θα κολληθούν κυκλικά γύρω από την ονομασία του μέρους και θα συνδεθούν με αυτήν με γραμμές.

Βήμα 6: Οι συμμετέχοντες θα κοιτάζουν στη συνέχεια το χάρτη εγκεφάλου που έφτιαξαν. Ποια συναισθήματα συνδέουν με αυτό το ουτοπικό μέρος; Ποια χρώματα και εικόνες τούς έρχονται στο νου; Πώς θέλουν να το διαμορφώσουν;

Βήμα 7: Για να εκφράσουν τις ιδέες τους, οι συμμετέχοντες στο βήμα αυτό θα φτιάξουν το δικό τους κολλάζ έμπνευσης (mood board). Εδώ μπορούν να χρησιμοποιήσουν διάφορα υλικά και χρώματα που θα τα συνθέσουν με σκίτσα, λέξεις-κλειδιά ή κομμένες εικόνες και λεπτομέρειες από περιοδικά σε ένα κολλάζ. Τα υλικά θα τα «νιώσουν», θα τα ψηλαφίσουν και θα εξετάσουν την επίδρασή τους προτού τα επιλέξουν και τα συνδυάσουν με τα χρώματα.

Βήμα 8: Οι έτοιμοι χάρτες εγκεφάλου και τα κολλάζ έμπνευσης θα αναρτηθούν στην τάξη ή στο χώρο του εργαστηρίου και οι συμμετέχοντες θα παρουσιάσουν τις ιδέες τους στην ομάδα. Τι προδίδουν τα χρώματα, τα υλικά, οι εικόνες και οι περιγραφές;

Προαιρετικά: Βήμα 9: Σε ένα τελευταίο βήμα, οι ιδέες θα μπορούσαν να ελεγχθούν ως προς την υλοποίησή τους. Ποιες πτυχές μπορούν όντως να γίνουν πραγματικότητα; Τι θα έπρεπε να γίνει συγκεκριμένα, ώστε να επιτευχθεί αυτό; Ποια είναι τα πιθανά προβλήματα; Πώς μπορώ να τα επιλύσω; Ποιο σύνολο κανόνων θα ήταν απαραίτητο για να λειτουργήσει ο χώρος αυτός στην καθημερινότητα; Ποιο θα ήταν το επόμενο, συγκεκριμένο βήμα; Σε ποιον μπορώ να απευθυνθώ για να παρουσιάσω τις ιδέες μου;

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΥΠΟΒΑΘΡΟ

Το Μπάουχαους υποστήριξε και παρουσίασε εξ αρχής ένα σχεδιασμό αφαιρετικό, γυμνό από στολίδια, απλό και προσανατολισμένο σε βασικά γεωμετρικά σχήματα. Παρά τις διαφορετικές προσεγγίσεις των καθηγητών, στο προσκήνιο ήταν πάντοτε η λειτουργικότητα, η παραγωγή, η καταλληλότητα ως προς τη χρήση και τα υλικά, καθώς και η ορατή χειρονομία της κατασκευής. Ο Βάλτερ Γκρόππιους ίδρυσε τη Σχολή το 1919, με την αξίωση να συνενώσει την τέχνη με τις εφαρμοσμένες τέχνες. Στόχος ήταν η εκπαίδευση ενός νέου τύπου καλλιτέχνη που θα συνδυάζε προϊόντα του χώρου του βιομηχανικού σχεδίου και της αρχιτεκτονικής, τα οποία θα μπορούσαν να κατασκευαστούν μέσα από διαδικασίες της βιομηχανικής μαζικής παραγωγής.

Την εποχή της ίδρυσης του Μπάουχαους, οι μνήμες από τη φρίκη του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου ήταν ακόμη νωπές και δημιουργούσαν βαθιά ανασφάλεια. Πολλοί καθηγητές της Σχολής είχαν ζήσει τον πόλεμο και την καταστροφική δύναμη της νέας στρατιωτικής τεχνολογίας που είχε εφαρμοστεί.

Παρ' όλα αυτά, εναπόθεταν πολλές ελπίδες στην τεχνολογική πρόοδο, προκειμένου για μια καλύτερη ζωή. Με πειραματικές προσεγγίσεις, εξετάστηκαν εκ νέου οι δυνατότητες κινήσεων και πρόσληψης του ανθρώπου, με σκοπό να βρεθεί η φύση του Νέου Ανθρώπου, που θα την όριζε εξίσου η τεχνολογία και η φύση. Ο πόθος για μια νέα μορφή ζωής ήταν μεγάλος. Υπήρχε το όνειρο του Νέου Ανθρώπου σε μια κοινωνία σχεδιασμένη με καινούργιο τρόπο.

Το Μπάουχαους προέβαλλε τη βούληση να διαμορφώσει διαδικασίες της ζωής και άρα την κοινωνία στο σύνολό της. Ο Βάλτερ Γκρόπιους ίδρυσε τη Σχολή έχοντας στο μυαλό του μια ουτοπία που περιλάμβανε πολλές πτυχές, μια ουτοπία όπου όλες οι ελεύθερες και εφαρμοσμένες τέχνες θα συνδυάζονταν και θα γίνονταν χρήσιμες για τον νέο άνθρωπο, θα τον διαπαιδαγωγούσαν. Η δημιουργική ουτοπία του Μπάουχαους έγκειτο στην αποφασιστική επιδίωξη της υλοποίησης, στο να γίνει πραγματικότητα εκείνο που είχε αναγνωριστεί ως σωστό μέσα από την ομαδική εργασία. Διδάσκοντες και σπουδαστές του Μπάουχαους ήθελαν με το έργο τους να καταργήσουν τις κοινωνικές διαφορές και να συμβάλουν στη συμφιλίωση των λαών.

Με σύνθημα το «οι ανάγκες του λαού, αντί της ανάγκης για πολυτέλεια», ήθελαν να σχεδιάσουν και να κατασκευάσουν υποδειγματικά αντικείμενα για τη μελλοντική κοινωνία. Με την απλή, απέρριπτη μορφή τους, τα προϊόντα του Μπάουχαους έφεραν την επανάσταση στο χώρο του σχεδιασμού. Σε αυτά, η φόρμα υποτάσσεται πλήρως στη λειτουργικότητα, με άλλα λόγια: «form follows function». Πολλά από τα προϊόντα που σχεδιάστηκαν στο Μπάουχαους παραμένουν παγκοσμίως γνωστά μέχρι σήμερα, όπως για παράδειγμα η καρέκλα με τις προεξέχουσες κυρτές δοκούς (cantilever), το φωτιστικό Βάγκενφελντ, ή η ταπετσαρία Μπάουχαους – ωστόσο, δεν ικανοποιούν την αξίωση για τις «ανάγκες του λαού», μια και είναι μάλλον ακριβά ντιζάιν αντικείμενα.

Όπως και σε άλλα κινήματα, που προηγήθηκαν του Μπάουχαους, στόχος ήταν να βρεθεί μια απάντηση στη βιομηχανοποίηση και τις συνέπειές της. Η καλλιτεχνική πρωτοπορία που είχε συγκεντρωθεί στο Μπάουχαους ήθελε να γίνει μια δύναμη που θα άλλαζε την κοινωνία, ήθελε να διαμορφώσει έναν μοντέρνο τύπο ανθρώπου και το περιβάλλον του. Σε μια κοινότητα όπου εργάζονταν άνθρωποι διαφορετικών ειδικοτήτων, οι εκπρόσωποι του Μπάουχαους ήθελαν να συλλάβουν και να κατασκευάσουν το «κτίριο του μέλλοντος». Η πρόκληση ήταν αυτές οι μεγάλες ιδέες για το μέλλον να διοχετευτούν σε έναν πραγματικό κύκλο σπουδών. Η δραστηριοποίηση στο πλαίσιο του Μπάουχαους συνδεόταν με μια έντονα κοινωνική αξίωση. Εντούτοις, στα έργα και τη θεωρητική σκέψη του Μπάουχαους διαπιστώνονται πολυάριθμες περιπτώσεις διάστασης ανάμεσα στην αξίωση και στην πραγματικότητα. Ο Γκρόπιους προπαγάνδιζε ένα συνδυασμό ατομικής έκφρασης και τυποποίησης, ο οποίος ήταν ανεφάρμοστος – και όχι μόνο από την άποψη της αρχιτεκτονικής. Στην ανέγερση κατοικιών, η ταυτόχρονη ύπαρξη ατομικής έκφρασης και ομοιομορφίας προσέκρουσε πολύ γρήγορα σε όρια που ήταν άμεσα ορατά. Παρ' όλα αυτά, η επίδραση και η επιρροή του Μπάουχαους φτάνουν μέχρι τις μέρες μας, ιδιαίτερα η πρότυπη στάση των εκπροσώπων του και η βούληση μιας ριζικής αναθεώρησης των πραγμάτων.

ΠΑΡΑΘΕΜΑΤΑ ΚΑΙ ΔΗΛΩΣΕΙΣ ΓΙΑ ΠΕΡΑΙΤΕΡΩ ΣΥΖΗΤΗΣΗ

Είπε ο Λόταρ Σράιερ για την ουτοπία:

«Η λέξη ουτοπία πλανιόταν στον αέρα για αρκετό καιρό μέσα στο Μπάουχαους και απασχολούσε όλους όσοι ήρθαν σε επαφή με το Μπάουχαους στη Βαϊμάρη. Έτσι, γεννήθηκε ένας φόβος για το κατά πόσον το Μπάουχαους μπορούσε να γίνει πραγματικότητα ή έπρεπε να παραμείνει στη σφαίρα της ουτοπίας. Άλλωστε, η ουτοπία είναι η κατασκευή μιας ιδέας, την πραγματοποίηση της οποίας θεωρούν εκ των προτέρων αδύνατη οι εξωτερικοί παρατηρητές».

Η Άνγκελα Πφότενχαουερ γράφει τον Ιούνιο του 2009 για το [monumente-online.de](https://www.monumente-online.de) το δοκίμιο «Fasse Dich kurz!» Vor 90 Jahren forderte das Bauhaus Revolution - statt Dekoration» [“Έσω σύντομος!” Πριν από 90 χρόνια, το Μπάουχαους ζητούσε επανάσταση αντί για διακόσμηση]:

«[...] Με τη “Νέα Αρχιτεκτονική”, ήθελαν να δημιουργήσουν χώρους για τον “Νέο Άνθρωπο”. Κι αυτός ο νέος άνθρωπος ήταν ο κυρίαρχος πολίτης της δημοκρατικής κοινωνίας, στην οποία οι εργάτες και οι υπάλληλοι γραφείου θα είχαν τα ίδια δικαιώματα και τις ίδιες υποχρεώσεις με τους βιομήχανους και τους μεγαλοαστούς. Το Μπάουχαους ενδιαφερόταν για μια επανάσταση, όχι για τη διακόσμηση. Και η επανάσταση δεν επιτυγχάνεται με ακριβά, αυτάρεσκα, μοναδικά κομμάτια για μια μικρή αισθητική ελίτ. Γι’ αυτό και στο πρόγραμμα [του Μπάουχαους] συμπεριλαμβανόταν η παρατήρηση κάθε παραγωγικής διαδικασίας, προκειμένου να την απλουστεύσουν και να παράγουν φθηνότερα και γρηγορότερα μεγαλύτερες ποσότητες.

»Όποιος τη δεκαετία του '20 δούλευε ως αρχιτέκτονας για την κοινότητα, έβλεπε καθημερινά –είτε ήταν στο Βερολίνο, είτε στο Ντέσσαου είτε στη Φρανκφούρτη– τη μεγάλη φτώχεια και τις επιπτώσεις των επιδημικών ασθενειών όπως η φυματίωση, λόγω των ανθυγιεινών συνθηκών διαβίωσης και των χώρων κατοικίας που δεν θερμαίνονταν και δεν αερίζονταν επαρκώς. Η πρόκληση ήταν τότε η ίδια όπως και σήμερα: Πώς μπορούμε να εξασφαλίσουμε στο μέλλον καθαρή, υγιεινή, οικονομικά προσιτή κατοικία σε περισσότερους ανθρώπους; Αυτό γίνεται μόνο αν αναλύσουμε την ίδια τη διαδικασία οικοδόμησης, ύστερα την εξορθολογίσουμε, αν τυποποιήσουμε τα μέτρα, όπου αυτό είναι δυνατό, αν παράγουμε τα δομικά στοιχεία ανεξαρτήτως καιρού και εποχών του χρόνου και ύστερα τα συνθέσουμε γρήγορα στο προετοιμασμένο εργοτάξιο. Με αυτό το σκεπτικό, δάσκαλοι και μαθητές του Μπάουχαους πειραματίστηκαν με κάποιες δοκιμαστικές κατοικίες – το πώς αυτό μπορούσε να μεταφερθεί σε γραμμή παραγωγής, οιονεί στην πραγματική ζωή, το έδειξε έπειτα ο Ερνστ Μάου με το γενικό σχέδιο οικοδόμησής του για τη Φρανκφούρτη [...].».

Πηγή:

[https://www.monumente-online.de/de/ausgaben/2009/3/fasse-dich-kurz.php -.XA5Hryfgrsk](https://www.monumente-online.de/de/ausgaben/2009/3/fasse-dich-kurz.php-.XA5Hryfgrsk)

ΕΙΚΟΝΕΣ ΚΑΙ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

VOM BAUEN DER ZUKUNFT– 100 JAHRE BAUHAUS, Niels Bolbrinker, Thomas Tielsch, Γερμανία 2018 | 90´

<http://verleih.polyfilm.at/VomBauenderZukunft/index.htm>

bauhaus utopien. Arbeiten auf Papier, Herzogenrath, Wulf (επιμ.), εκδόσεις Cantz, Στουτγκάρδη 1988, χαρτόδετο, ISBN: 3922608973

Αυτό το εργασία χορηγείται με άδεια [Creative Commons Αναφορά Δημιουργού-Μη Εμπορική Χρήση 4.0 Διεθνές](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/).